

Felnőttszemmel, gyermekkézzel

<http://valasz.hu/itthon/felnottszemmel-gyermekkezzel-4855>

[Sinkó István](#) / 2001.06.08., péntek 07:49 /

"Mostan kedvem kerekedik,..." (Vikár Béla) "Ihol kedvem kerekedett..." (Rácz István)

Olyan könyvet tartok a kezemben, amilyenre mindig is örömmel néztem. Vászonkötésben, mélynyomatos grafikával. A harmincas évek rusztikus könyvborítóit idézi a Kalevala új kiadása. A Kner Nyomda által kiadott Népballadákat (Ortutay-Buday), a Kolozsváron megjelenő, Kós Károly által jegyzett Erdély albumát vagy a hatvanas években kiadott Régi képtár kötetet juttatja eszembe. Illata, tapintása van az ilyen könyvnek. Tapogatni, simogatni való. Mint a Kalevala új fordítása, a fotóiról, írásairól méltán híres Rácz István tollából 1980-ban készült szöveg.

A Kalevaláról s annak magyarországi megjelenéseiről nem tisztem írni, s értékelni, összevetni sem kívánom Vikár Béla fordítását a most megjelent Rácz István-féle változattal. Most csupán ennek az új albumnak az illusztrációival foglalkozom rövid értékelésben.

A szolnoki metszőkör általános iskolás gyerekek képzőművészeti köre. Vezetőjük Szávai István rajztanár, művészeti iskolai igazgató, tankönyvszerző. Két évtizede szervezte meg ezt a gyermekstúdiót, s szakköröseivel már a kezdetekkor biciklitúrákkal összekötött linómetsző utakon ismerkedtek Magyarország tájaival. Az itt készült rajzok és metszetek hazánk gyermekszemmel történő bemutatására kitűnő példának szolgálnak.

A Kalevala-illusztrációkat 1987-ben kezdték metszeni, ám szokatlan módon nem kis részekből, 9 méteres tekercsekből állt össze a végső változat. Egy grafikai fríz vagy tabló, melynek minden alakítási fázisát a gyerekek - és persze a tanár úr - közösen végezték el. A legkomolyabb erőpróbát természetesen a nyomtatás jelentette, hisz a még oly jól felszerelt szakköri műhelyben sem volt olyan méretű prés, amelyen a teljes lapokat nyomtatni tudták volna. A szőlőtaposó parasztemberek dolgoznak úgy a présben, akár ezek a kisdíákok, amint a felfestékezett dúcokon fekvő papírra préselték kézzel-lábbal a műveket.

A nyomat születése

A metszet 1987 tavaszán készült a szolnoki Széchenyi Körúti Általános Iskolában, a dúc, vagyis a linóleumtekercs szélessége 42 cm, hossza 27 méter. A harminckilós dúc húsz kilóra fogyott a metszés során,

komolytalan becslés szerint körülbelül háromszázszázalékosan véstek bele a gyerekek a dúcba.

Úgy kezdődött a történet, hogy Szávai István rajzórán elkezdte olvasni a diákjainak a Kalevalát, hiszen rendszeresen használt irodalmi, zenei műveket inspirációként, témaként. Az ősi történetnek olyan váratlan sikere volt, hogy hamarosan minden osztálya a Kalevalát akarta hallani és metszeni. A különleges méret ebből az igényből fakadt. Próbametszések következtek. Kiválasztották a legszebb változatokat. Eldöntötték, hogy a mesefolyamhoz képfolyam illik, egy dúcra tervezték tehát az egymás után következő, az egyes énekek történetét sűrítő jeleneteket, egymással összedolgozva, vagyis az egész Kalevala így egyetlen képpé vált. Kijelölték a témavezetőket, egy-egy ének felelősét. Végül két hónapon keresztül délelőttönként 200 diák dolgozott a nagy metszeten, délutánonként pedig volt, hogy egyszerre százhuszan metszették a képeket, az ügyesebbek a figurákat, a többiek a háttérket.

Összesen 250 diák dolgozott a metszeten. A metszéshez szükséges anyagokat a tanár úr kéregette össze a város ipari üzeméből, éppúgy, ahogy korábbi nagy vállalkozásaikhoz, s ahogy azóta is.

A metszetet bemutatták kiállításon Szolnokon, Körmenden, Hajdúböszörményben, valamint Budapesten az Alternatív Közgazdasági Gimnáziumban, ahol Esterházy Péter tartotta a megnyitót. Ez utóbbi kiállításnak köszönhetően került sor a metszet kiadására. A mű eljutott Finnországba is.

A nyomatok - szám szerint 46 - azt a világlátást mutatják, amit a 8-14 éves gyerekek egy számukra ismeretlen nép kultúrájából egy verses mese révén bemutatni képesek. A dekoratív motívumok - itt érvényes a fríz hasonlat - mozgalmasságú figuratív jelenetekkel párosulnak. A linómetszet nyers, erőteljes, expresszív alakítást és részletező, finom megoldásokat egyaránt lehetővé tesz. Erre szép példákat látunk a szolnoki gyerekek munkáin. A főhősök karaktere itt-ott változik, hisz nem egy kéz munkája a lapsorozat, de a jellegzetes attribútumok - malom, hajó és a többi - segítenek az eligazodásban. A tanári közreműködés a néprajzi, kultúrhistoriai alapelemek megjelenítésében nyilvánvalóan szükséges, de például Vejnemöjnen születésének élményszerű ábrázolása (madár, tenger, magzat az anyaméhben) önálló, érett gyermekszemléletet mutat.

Érdekesen feldolgozott jelenet például a szauna többszöri előfordulása. Gyerekek ritkán ábrázolnak (hivatalosan) meztelen emberi testet. Ebben a vad, szenvedélyes, mégis szemérmesen fogalmazott eposzban a szerelem, a test ábrázolása megkerülhetetlen. A szaunában üldögélők ábrázolása az ősi nőábrázolások és a gótika első emberpárjának szemérmes-hiteles figuráit idézi.

Egyáltalán, mélységes mély gyökerek kötik a gyerekmunkákat a középkori "biblia pauperumok" formai világához. S így a képregények, az elbeszélő rajzok hangulatához is.

Miközben szemgyönyörködtető részletgazdagságú képeket, a Szávai István által megtanított technikai finomságokat szemléljük, ne feledjük, irigylésre méltó, hogy milyen közel jutottak ezek a gyerekek a világirodalom egyik alapművéhez. Nagyon közel. Alkotótársi közelségbe.

(A Szép magyar könyv 2000 versenyen az AKG Kiadó Kalevala című kötete a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának illusztrációs különdíját nyerte. A bevezetőt Varga Domokos írta. A könyvet Szabó László, a kiadó munkatársa tervezte. A finn és magyar nyelvű kötet finn fordítója és szerkesztője Kirsi Rantala, a finn nagykövetség kulturális attaséja volt.)

A kiadást támogatta a Helsinki Magyar Kulturális és Tudományos Központ, valamint a Nemzeti Kulturális Alapprogram.)